

STREDOVEKÉ ZBRANE V ZBIERKACH TEKOVSKEHO MÚZEA

Marek Verčík

Konopná 1, 934 01 Levice. E-mail: mvercik@yahoo.co.uk

Abstract:

Vercik, M., 2006: Medieval weaponry in the Tekov Museum Collection.

Acta Mus. Tekovens, Levice, 6: 112-125.

The weaponry in the Tekov Museum collection can be classified into three chronological different groups – medieval, modern and 20-th century arms. This short paper analyses the first and oldest group of weapons in mentioned collection. All objects of analysis are from 9-th to 15-th century to date. The medieval armoury in Tekov Museum originally came from private collection of Jozef Nécsey and previously contains 40 weapons: two-edged sword's, spear's and javeline's, partisan's, axe, bow and various arrows head's. Battleknife and mace are only rare. An armour is represented here only by one, but very luxury exemplar: so-called „Maximilians Rüstung“. This article brings to a conclusion a scholarly index with relevant system: Name, Identification number, Description, Metric indication and Abbreviations.

Key Word:

History, medieval, weapons, collection, Museum of Tekov

ÚVOD

Zbrane v zbierke Tekovského múzea (ďalej len TM) možno rozdeliť do troch rôznych chronologických skupín; stredoveké, novoveké zbrane a výzbroj datovaná do 20. stor. V centre záujmu tohto príspevku stojí prvá skupina – zbrane stredoveké (datované do konca 15. stor.) Cieľom je katalogizovanie jednotlivých exemplárov, ktoré zahŕňa aj ich typologické, resp. chronologické určenie.

Spracovanie fondu stredovekých zbraní sa doteraz uskutočnilo len čiastočne a len u exemplárov datovaných do 14. stor.¹ Prezentácia fondu vo vlastných populárno-vedeckých alebo odborných publikáciách prebieha v katalógovej forme najmä od 90-tych rokov 20. stor.²

Samotná zbierka zbraní v Tekovskom múzeu vo veľkej miere pochádza zo staršej

¹ Ruttkay 1975 a 1976

² Pöhlhös 1999; Sándor 1995

zbierky Jozefa Nécseyho. V nasledujúcom polstoročí bolo doplnená o niekoľko málo nálezov z darov fyzických osôb a záchranných archeologických výskumov³.

ANALÝZA

Skôr ako pristúpim k samotnému katalogizovaniu fondu považujem za potrebné v základoch definovať metodiku a samotný materiál. V druhom prípade je potrebné pri niektorých predmetoch previesť aj dodatočnú kritiku. Zo zbierky historických zbraní bol po preskúmaní a analýze vytvorený odborný katalóg⁴. Ten obsahuje názov, identifikačné čísla⁵, odborný popis predmetu a základné metrické údaje. Samotnému katalógu predchádza skratkový systém.

Výzbroj je v najširšom slova zmysle každý predmet, ktorým možno seba obrániť a inú živú bytosť usmrtiť, poraniť alebo inak učiť neškodnou⁶. Akceptujúc tradičné a zaužívané triedenie, možno ju rozdeliť do dvoch základných kategórií: zbrane útočné⁸ a zbrane obranné. Výzbroj sa ďalej delí podľa spôsobu použitia (diaľková, bodná, sečná atď.) a významu (primárna, sekundárna, terciárna). Stredoveké zbrane v zbierke Tekovského múzea predstavujú: meče dvojsečné, kopije a ošepy, halapartne, sekery, luky a šípy. V zanedbateľnom množstve sa vyskytujú dlhé bojové nože a palčáty. Jediný element individuálnej ochrannej výzbroje datovaný do sledovaného obdobia a nachádzajúci sa vo fonde je kovový plátový pancier.

Do úvodnej časti analýzy som zaradil meč ako zbraň charakteristickú najmä pre ťažkú rytiersku jazdu – faktor dominujúci vojenstvu počas väčšej časti stredoveku⁹. Dvojsečný meč s rovnou čepeľou, priečkou oddeľujúcou čepeľ od rukoväte zakončenej rôznymi tvarmi hlavice predstavuje základnú zbraň európskeho stredoveku. Ako taký sa stal predmetom zodpovedajúceho štúdia – z kvanta literatúry analyzujúcej typológiu, chronológiu, spoločenský a ceremoniálny význam atď., možno spomenúť najmä práce OAKESHOTTA (1960), PETERSENA (1919) a RUTTKAYA (1976). Posledne menovaná štúdia analyzuje priamo exempláre domácej uhorskej proveniencie, okrem iného aj tie z fondu TM.

V depozitoch a expozíciách TM sa nachádzajú tri kusy tejto zbrane. Každý z nich predstavuje po stránke typologickej odlišný typ. Do skupiny tzv. „karolínskych

³ Záchranný výskum na brehu rieky Hron (Ruttkay 1985), výskum v areáli hradu (Pöhlhos 1981)

⁴ výraz *odborný* bol použitý na odlišenie od reprezentačných katalógov citovaných v použitej literatúre

⁵ inventárne číslo - priradené po zaradení predmetu do fondu Tekovského múzea; evidenčné číslo – číslo priradené po druhostupňovej evidencii

⁶ Ottův slovník naučný 1908, 491 (Výzbroj)

⁷ Guilmartin 2002, 531-532

⁸ ďalej len *zbrane*

⁹ Klein – Ruttkay – Marsina 1994, 110; Klučina – Romaňák 1983, 98ff; Segeš 2004, 31

mečov“ možno zaradiť meč s *eč 995-H*¹⁰. Spoločne s oboma zvyšnými exemplármi má rovnakú dĺžku (cca. 90 cm). Je u tejto zbrane konštantná už od obdobia sťahovania národov. Odlišuje sa ale v tvare priečky a zakončenia trňa rukoväte – typ Ruttkay VI. Na jednej strane čepele, uprostred krvného žľabu, sa nachádza rovnoramenný kruh vytvorený technikou aplikovania tenkého medeného drôtu do vyrytých rýh. Chronologicky spadá meč do veľkomoravského horizontu a bol objavený v kostrovom hrobe¹¹. Ostatné dva možno na základe zakončenia trňa rukoväte v tvare guli zaradiť do doby vrcholného stredoveku¹². Pričom prvý (*eč 885-A*) priradil RUTTKAY (1976, s. 263) po analýze k typu XVII, ktorý predstavuje prvý prototyp obojručných mečov, a ktorý sa objavuje v 13. stor. Po oboch stranách čepele v priestore krvnej ryhy sa nachádzajú nápisy a kresby vytvorené podobnou technikou ako u exemplára s rukoväťou typu Ruttkay VI. Meč s *eč 2999-H* má rovnakú morfológiu čepele – plochý prierez, zúžený hrot – ale hlavicu mierne odlišnú od predchádzajúceho typu. V tomto prípade som ju označil ako Ruttkay typ XVII var. 2.

Pri výskume výzbroje vo všetkých dejinných obdobiach vyvstáva komplikovaná otázka, či možno považovať nôž za zbraň¹³. Vzhľadom k nezachovaným nálezovým súvislostiam predstavuje v prípade oboch exemplárov (zatiaľ bez uvedenia *ič*) zo zbierky TM jediné kritérium dĺžka (viac ako 20 cm), resp. šírka ich hrotov. Oba nože majú rovnaký tvar čepele, mierne sa zužujúcej k hrotu. Odlišuje ich nasadenie trňa rukoväte – u prvého exemplára je nasadený na chrbtovej strane čepele, u druhého noža v strednej časti. Chronologicky ich nemožno určiť.

Kopija bola jeden z najpoužívanejších a pravdepodobne aj jeden z najstarších typov zbraní. Oštep predstavuje kratšiu variantu kopije určenú na vrhanie, čomu sú prispôsobené aj jeho rozmery a tvar hrotu (napr. so spätnými hákmi). Na rozdiel od meča nemožno presne rozlíšiť ich funkciu (vojenskú alebo loveckú). Kopiju využívala okrem jazdy aj pechota, pričom od obdobia vrcholného stredoveku (12.–13. stor.) sa oba druhy v západných armádach výrazne diferencovali¹⁴. Napriek tomu poukazuje materiál z Uhorska na pretrvávajúce a veľmi rozšírené používanie tzv. univerzálnej kopije aj v 13.–14. stor.¹⁵

Základnou prácou pre hodnotenie hrotov stredovekých kopijí a oštepov ostáva napriek svojmu veku štúdia PETERSENA (1919)¹⁶. Prehľadnú prácu vo forme príručky predstavuje monografia ELLEHAUGEHO z r. 1948. Nezohľadňuje ale regionálne rozdiely, preto som pri analýze materiálu z fondu TM opäť použil aj prácu

¹⁰ „karolínske meče“: Ruttkay 1976, 247

¹¹ veľkomoravský horizont: Ruttkay 1976, 250; kostrový hrob: Točík 1955, 416

¹² Oakeshott 1960, 225, 322

¹³ porovnaj: Lewczuk 2002; Verčík 2007

¹⁴ Ellehauge 1948, 15; Klučina – Romaňák 1983, 110ff

¹⁵ Kalmár 1971, 41

¹⁶ v tejto práci vychádzal autor najmä z materiálu z obdobia včasného stredoveku (do 11. stor.)

RUTTKAYA (1975, 1976), ktorá má v súčasnej dobe charakter základnej práce pre štúdium danej problematiky.

Zo zbierky TM poznáme celkovo 9 hrotov¹⁷, z toho možno 8 považovať za hroty kopijí a len 1 za hrot oštepu. U oboch typov možno badať veľkú roznorodosť. Podľa tvaru a spôsobu použitia ich možno vo všeobecnosti rozdeliť na tieto 4 druhy:

- hroty so širokým listu (Ruttokay typ 2 a 3; *eč 52-H*)
- hroty s dlhým listom (Ruttokay typ 4; *eč 133-H*);
- hroty v tvare jednostranne brúseného noža (*eč 31-H*; *eč 76-H*)
- hrot oštepu (*eč 132-H*)

Charakteristickým uniformným tvarom počas ranného a vrcholného stredoveku boli hroty tvaru vrbového alebo vavrínového listu (Ruttokay typ 2, resp. 3)¹⁸. Oba boli výsledkom autochtónneho vývoja v západnej a strednej Európe už od doby laténskej, resp. rímskej¹⁹. Šírka a dĺžka listu sa u nich pohybuje v rozmedzí od 3 do 7 cm, respektíve od 13 do 23 cm. Výnimku predstavuje iba hrot (*eč 52-H*), ktorého dĺžka je až 42 cm. Prierez listu je šošovkovitý, niekedy s výrazným stredovým rebrom. Chronologické zaradenie exemplárov zo zbierky TM nie je bez bližších nálezových okolností možné.

U tvaru s dlhým listom (exempláre s celkovou dĺžkou presahujúcou 40 cm) nemožno nájsť takú morfológickú jednotu ako u vyššie spomenutej skupiny. Hrot (*eč 136-H*) s listom trojuholníkového tvaru možno priradiť k typu Ruttokay 4. Ten predstavuje najrozšírenejší tvar na celom území Európy počas celého stredoveku²⁰. Ďalší exemplár (*eč 133-H*) pripomína tvarovo typ 6, ktorý RUTTKAYA (1976, s. 302) identifikoval ako rytiersku zbraň, odlišuje sa ale väčšími rozmermi; šírkou 3 cm a dĺžkou 40 cm. Prechod medzi čepeľou a tuľajkou je rozšírený a predstavuje najširšiu časť hrotu (až 6 cm). Toto rozšírenie pravdepodobne bránilo hlbšiemu zabudnutiu a začalo sa na hrotoch objavovať od polovice 13. stor.²¹

Špecifický tvar predstavujú hroty tretej skupiny pripomínajúce dlhý, jednostranne brúsený nôž. Oba exempláre v zbierke TM (*eč 31-H*, *eč 76-H*) reprezentujú dva rôzne vývojové tvary spomenutej skupiny. Zatiaľ čo prvý zodpovedá včasnému typu z obdobia neskorého stredoveku, s dĺžkou max. 25-30 cm, druhý možno identifikovať ako „glef“, zbraň charakteristickú najmä pre obdobie 15. až 17. stor.²²

Posledný tvar (*eč 132-H*), zastúpený len jedným hrotom, možno identifikovať vďaka jeho morfológii – dlhá a úzka tuľajka, krátka čepeľ – ako oštep. Ten mizne

¹⁷ toto číslo predstavuje len hroty identifikované ako stredoveké, resp. včasnovoveké

¹⁸ najmä v 12.-13. stor.: Ruttokay 1976, 301

¹⁹ Jahn 1916, Verčík 2007

²⁰ Kirpičnikov 1966, 12ff

²¹ Klučina – Romaňák 1983, 130

²² prvý typ: Klučina – Romaňák 1983, 130; druhý typ, tzv. „glef“: Konopiský – Moudry 1992, 15

z výbroje koncom stredoveku a stáva sa z neho výhradne nástroj – zbraň používaný pri love²³.

Početnejšie sú zastúpené hroty šípov a strelky z kuše. Z oboch zbraní (luk, kuša) sa v zbierkach TM nezachoval ani jeden kus. Hroty šípu možno definovať ako malé hroty (so spätnými hákmi aj bez) o dĺžke okolo 10 cm a s priemerom tuľajky okolo 1 cm. U väčších hrotov sa možno domnievať, že slúžili na vrhanie, t.j. pochádzajú z oštepov. Strelky z kuše majú „jednoznačnejší“ tvar, najčastejšie s masívnym hranatým alebo romboidným prierezom čepele. Pri typologickom rozbere (najmä streliek z kuše) sa možno okrem viackrát spomínanej práce A. Ruttkaya (1975–76) opierať aj o staršiu prácu NADOLSKEHO (1954) a HARMUTHA (1975), ktorí spracovali stredovekú výbroj z územia Poľska, resp. Rakúska.

V zbierkach TM sa nachádza toho času 6 hrotov šípov (stredovekých) a 7 streliek z kuše. Na základe tvaru ich možno veľmi všeobecne rozdeliť do dvoch skupín:

- hrot šípu s tuľajkou (eč 53-H; eč 552-H; eč 3565-H)
- hrot šípu s trňom (eč 3564-H)
- strelka z kuše s tuľajkou (eč 54-H; eč 127-H; eč 129-H; eč 138-H; eč 551-H; eč 554; eč 555)
- strelka kuše s trňom (eč 553-H)

V skupine hrotov šípov s tuľajkou možno nájsť tri tvary, ktoré zodpovedajú triedeniu podľa Ruttkaya. Typ A1 (eč 53-H) predstavuje „štandardný“ tvar s dvoma spätnými krídelkami, ktorý bol používaný počas viacerých storočí²⁴. Rovnako aj typ A7 s plochou čepeľou bez spätných krídelok je „dlhožijúci“ a preto chronologicky nedatovateľný. Hrot s eč 3565-H nemožno vďaka poškodeniu presne identifikovať. V prípade okrúhlejšej čepele (Ruttkay typ A4) nemohol spôsobiť žiadne vážnejšie zranenie, a preto bolo používaný výhradne pri love. Ak bolo jeho zakončenie v tvare krátkeho a masívneho špicu, slúžil ako zbraň. Chronologické zaradenie opäť nie je bez bližších nálezových okolností možné.

Naopak, hrot s eč 3564-H zakončený trňom možno na základe tvaru datovať aspoň rámcovo do 7.–10. stor. Trojboký tvar čepele zodpovedá typu B6 podľa Ruttkaya, ktorý bol charakteristický najmä pre avarsko-slovanské prostredie²⁵.

Strelky z kuše sa vyznačujú vo všeobecnosti masívnejšou konštrukciou, ktorá zodpovedala masívnej a krátkej násade. V zbierkach TM sa nachádza iba jeden hrot so spätnými krídelkami (eč 54-H). Na základe širokého prierezu tuľajky a váhy nad 35 g ho RUTTKAY (1976, s. 328) datoval do 14. stor. a jeho funkciu identifikoval ako loveckú. Zvyšné hroty majú listovitú čepeľ, v priereze romboidnú, s nedovretou tuľajkou. Exemplár s eč 553-H mal namiesto tuľajky upevňovací trň. Oba tvary

²³ Klučina – Romaňák 1983, 110

²⁴ porovnaj: Verčík 2007

²⁵ Ruttkay 1976, 331

sú celoeurópske a nemožno ich presne datovať²⁶. Včasnú hranicu – 12./13. stor. – možno rámcovo určiť na základe „objavenia sa“ kuše vo výzbroji uhorského vojska²⁷.

V zbierkach TM sa nachádzajú aj exempláre hrotov, ktoré predstavujú výsledok diferenciácie chladných pechotných zbraní s násadou od polovice 13. stor. Nemožno ich ale zaradiť medzi kopije alebo oštesy. Sú to 3 hroty halapartne. Tá sa objavila v 14. stor. a zakrátko sa stala jednou z najpoužívanejších pechotných zbraní. Vo výzbroji sa udržala až do 17. stor.²⁸ Spájala v sebe vlastnosti kopije a sekery. Násada dosahovala dĺžku cca. 2 m, tvary ostria boli rôzne. Dva hroty (*eč 239-H*; *eč 3027-H*) majú tvar – splynutie kopije a sekery v jeden celok – charakteristický pre koniec stredoveku a začiatok novoveku²⁹. Tvarovo rovnaký je aj exemplár s *eč 238-H*. Na čepeli sekery má ale vyrazený dátum 1847. Otázka sekundárneho vyrazenia uvedeného dátumu nie je ešte preskúmaná.

Sekery predstavovali účinnú údernú zbraň pre boj zblízka alebo pri vrhu na krátku vzdialenosť. Pri ich typologickom určení vyvstáva ale otázka: ako možno odlišiť sekeru bojovú od nástroja (ktorý tiež mohol byť použitý ako zbraň)? Nie je úlohou tohto článku riešiť tento problém. Pri katalogizovaní som sa preto spoľahol na dve už existujúce a regionálne blízke typologické kritéria uvedené v prácach NADOLSKÉHO (1954) a RUTTKAYA (1976). Podľa nich možno ako bojové sekery klasifikovať len päť exemplárov zo zbierok TM (*eč 68-H*; *eč 70-H*; *eč 3562-H* a dva doteraz druhostupňovo neurčené s *ič 222*).

Sekery s *ič 222* zodpovedajú typu Ruttkay 2 (A, resp. B) s krátkym telom a s ľahko vejárovito rozšírenou čepeľou. Napriek tomu, že oba sú relatívne univerzálne rozšírené, ich proveniencia je rozdielna. Typ 2A s „jednoducho“ rozšírenou šijou vznikol vo veľkomoravskom prostredí ako výsledok autochtónneho vývoja. Typ 2B patrí do väčšej skupiny sekier so šijou rozšírenou o symetrické postranné laloky, ktorej pôvod možno hľadať v germánskom prostredí – tvarovo súhlasí s tzv. franciskou³⁰.

Ďalšie dve sekery (*eč 3562-H* a *68-H*) predstavujú typ Ruttkay 3B. Vyznačujú sa úzkou, ľahko vejárovito rozšírenou čepeľou s krátkou šijou. Chronologicky aj priestorovo je tento typ univerzálny.

Posledný exemplár (*eč 70-H*) totožný s typom Ruttkay 5E (tzv. „Breitäxte“) patrí do skupiny sekier, ktorých šija je rozšírená o symetrické postranné laloky. Chronologické aj regionálne rozšírenie je podobné ako u predchádzajúcej skupiny.

Horná chronologická hranica u všetkých skupín predstavuje prelom 13. a 14. stor.,

²⁶ Nadolski 1954, 65

²⁷ Klučina – Romaňák 1983, 77; Klein – Ruttkay – Marsina 1994, 136; Segeš 2004, 118; Ruttkay 1976, 325

²⁸ Konopisky – Moudry 1992, 16

²⁹ Klučina – Romaňák 1983, 180

³⁰ Ruttkay 1976, 308-309

kedy sa začali vo výzbroji rytierov aj pechoty objavovať špecializované bojové sekery. Ich šija prechádzala v dlhší špicatý tyl, ktorý vyvažoval hmotnosť čepele³¹.

Údernou zbraňou so zničujúcim účinkom bol aj kyjak (budzogáň)³². Používala ich najmä jazda. V Európe sa začali objavovať od 13. stor., pričom pôvod tejto zbrane možno hľadať na východe, odkiaľ sa prostredníctvom stepných etník (pravdepodobne Kumánov) dostala aj do Uhorska³³.

V zbierke TM sa nachádzajú štyri exempláre palcáta (*eč 73-H*; *eč 74-H*; *3022-H*), pričom jeden z nich plnil pravdepodobne ceremoniálnu funkciu (*eč 3021-H*) – čoho dôkazom je bohato zdobená hlavica. Palcáty s *eč 73* a *74-H* predstavujú včasný typ tejto zbrane. Tvoria ich drevená násada a železná, viacnásobne členená hlavica. RUTTKAY (1976, s. 316) kladie ich výrobu do polovice 14. stor. V 15. a prvej polovici 16. stor. boli palcáty, rovnako ako bojové sekery vyrábané celokovové – *eč 3022-H*³⁴.

Na prelome stredoveku a novoveku stoja palné zbrane. V zbierkach TM sa nachádza viacero exemplárov, ktoré si zaslúžia ďalšie spracovanie. Vzhľadom k ohraničeniu témy som mohol do tejto štúdie zahrnúť len jeden exemplár – hákovnica (*eč 45-H*). Jej charakteristickým znakom bol kovový výstupok pred ústím hlavne – hák, ktorý strelec zakliesnil pri palbe o hradby alebo bočnicu bojového vozu a tak zachytil veľký spätný náraz zbrane pri výstrele. Hlaveň hákovnice bola obvykle zapustená do ťažkej drevennej pažby (tá sa nezachovala). Miesto háku slúžil niekedy i hlboký zárez v pažba, obitý železom. Obvyklá ráž sa pohybovala medzi 20–30 mm.

Jediný element individuálnej ochrannej výzbroje datovaný do sledovaného obdobia a nachádzajúci sa vo fonde je kovový plátový pancier (*eč neuvedené*). Je to už zbroj renesančná a v odbornej literatúre nazývaná aj maximiliánska³⁵. Používala sa od konca 15. stor. do 30-tych rokov storočia šestnásteho. Jej charakteristickým rysom bolo kanelovanie, ktoré zlepšovalo obranné vlastnosti zbroje, rovnako ako úplná, uzavretá prilba. Mala guľovitý tvar so sklopnou prednou časťou a bola k nej pripojená celokovová ochrana krku.

ZÁVER

Celkovo sa v zbierke TM nachádza 40 kusov stredovekej výzbroje, zastúpenej všetkými hlavnými druhmi zbraní: meče dvojsečné, kopije a ošpey, halapartne, sekery, luky a šípy. V nevelkom množstve sa vyskytujú dlhé bojové nože a palcáty.

³¹ Klučina – Romaňák 1983, 130

³² menšia verzia kyja (budzogáňa) bol palcát – vid'.: Kalmár 1971, 19-26

³³ Ruttkay 1976, 315-317; Segeš 2004, 118

³⁴ Klučina – Romaňák 1983, 225

³⁵ tamže, 209

V prípade ochrannej zbroje je situácia o niečo komplikovanejšia – zastupuje ju len jedno „maximiliánske“ brnenie. To ale predstavuje unikátny výstavný kus, keďže uvedený typ brnenia bol už v dobe svojho užitia považovaný za luxusný.

Relatívne malý počet stredovekej výzbroje je vyvážený počtom novovekých zbraní a ochrannej zbroje. Tá si ale zasluhuje ďalšie evidovanie a spracovanie. Rovnako ako stredoveká rytierska výstroj – súčasti konského postroja, ktoré som vďaka tématickému ohraničeniu neanalyzoval ani nekatalogizoval.

LITERATÚRA

- BIBORSKI, M., 1999: „Typologische differenzierung der Schwerter und ihrer Scheiden im europäischen Barbaricum in der ersten Hälfte des 1. Jh. n. Chr.“ In: Comhlan 1999: Fundacja Przyjaciół Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, Carnap-Bornheim, C v., s. 81–107.
- ELLEHAUGE, M., 1948: *The Spear, traced through its post-roman development.* Moller, Kopenhagen, 248 s.
- GUILMARTIN, J., F., 2000: “The technology of war, technology before the modern era.” In: *Encyklopaedia Britannica*, vol. 29. Chicago
- HARMUTH, E., 1975: *Die Armbrust.* Akadem. Druck-u. Verlagsanst., Graz, 168 s.
- JAHN, M., 1916: *Die Bewaffnung der Germanen in der älteren Eisenzeit etwa von 700 v. Chr.-200 n. Chr.* Kabitzsch, Würzburg, 275 s.
- KACZANOWSKI, P., 1995: *Klasyfikacja grotów broni drzewcowej kultury przeworskiej z okresu rzymskiego.* Fundacja Przyjaciół Instytutu Archeologii Uniwersytetu Krakowskiego, 470 s.
- KALMÁR, J., 1971: *Régi magyar fegyverek.* Natura, Budapest, 470 s.
- KIRPIČNIKOV, A., N., 1966: *Drevnerusskoje oružie.* Nauka, Moskva, 300 s.
- KONOPISKY, P., MOUDRY, P., 1992: *Chladné zbrane habsburské monarchie 17.–20. stor.* ARS-ARM, Praha, 80 s.
- KLEIN, B., RUTTKAY, A., & MARSINA, R., 1994: *Vojenské dejiny Slovenska (I.) stručný náčrt do r. 1526,* Vita, Bratislava, 177 s.
- KLUČINA, P., ROMAŇÁK, A., 1983: *Člověk, zbraň a zbroj v obraze doby. 5.–17. stor. I. díl. Naše Vojsko,* Praha, 337 s.
- LEWCZUK, J., 2002: „Weapons and military equipment of the Przeworsk Culture on the Middle Odra River Territory.“ In: *Bewaffnung der Germanen und Ihrer Nachbarn in den letzten Jahrhunderten vor Christi Geburt.* Carnap-Bornheim, C v. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 125–137
- NADOLSKI, A., 1954: *Studia nad uzbrojeniem polskim w 10, 11 i 12 wieku.* Lodzkie Tow. Naukowe, Lodz, 287 s.
- OAKESHOTT, P., E., 1960: *The Sword in the Age of Chivalry.* Lutterworth Press, London, 358 s.
- OTTŮV slovník naučný 1908, díl 27. Praha.

- PETERSEN, J., 1919: De norske Vikingesverd. En typologisk-kronologisk studie over Vikingetidens varaben. Norske Videnskaps-Akad. i Oslo, Kristiania 536 s.
- PÖLHÖS, M., 1999: Bojová výstroj a výzbroj – katalóg k výstave. Tekovské múzeum Levice.
- PÖLHÖS, M., 1981: AVANS 1980, Nitra.
- RUTTKAY, A., 1975: „Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zu ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (I.)“ Slovenská archeológia 23: 245–387.
- RUTTKAY, A., 1976: „Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zu ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II.)“ Slovenská archeológia 24: 245–387.
- RUTTKAY, A., 1985: AVANS 1984. Nitra.
- SÁNDOR, K., 1995: Historické zbrane zo zbierok Tekovského múzea – katalóg k výstave. Tekovské múzeum Levice.
- SEGEŠ, V., 2004: Od rytierstva po žoldnietvo. Ministerstvo obrany, Bratislava, 261 s.
- TOČÍK, A., 1955: AVANS 1954. Nitra.
- VERČÍK, M., (in press): „Die germanische Bewaffnung der älteren römischen Kaiserzeit aus dem Gebiet der südwestlichen Slowakei“ Zeszyty naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego 23:

KATALÓG

Skratky

- D* Celková dĺžka (meč, hrot kopije/oštetu... atď.)
- da* Dĺžka rukoväte (meč, bojový nôž)
- db* Dĺžka čepeľa (meč, bojový nôž)
- dl* Dĺžka listu (hrot kopije/oštetu, hrot šípu)
- dt* Dĺžka tuľajky – trňa (hrot kopije/oštetu, hrot šípu)
- ds* Dĺžka spätných hákov (hrot kopije/oštetu, hrot šípu)
- e.č.* evidenčné číslo
- i.č.* inventárne číslo
- P* Spôsob sformovania priečky (meč – typológia podľa Ruttkay 1975)
- PL* Prierez čepeľa/listu (meč – typológia podľa Biborski 1999; hrot kopije/oštetu a šípu – typológia podľa Kaczanowski 1995)
- PT* Prierez tuľajky (hrot kopije/oštetu – typológia podľa Kaczanowski 1995)
- Q* Vzdialenosť medzi maximálnou šírkou listu a hrotom (hrot kopije/oštetu)
- Š* Maximálna šírka čepeľa/listu (meč, hrot kopije/oštetu, hrot šípu bojový nôž)
- ZR* Spôsob zakončenia rukoväte (meč – typológia podľa Ruttkay 1975)

1. Meč

e.č. 885/A; i.č. 2976

Dvojsčenný meč, železo, zužujúca sa čepeľ, zdobená, PL 1, hrot v tvare špicu, trň pravouhlo odsadený, ZR XVII, P 10

D: 89 cm; da: 63 cm; db: 24,8 cm; Š: 5 cm

2. Meč

e.č. 2999/H ; i.č. 149/72

Dvojsečný meč, železo, čepeľ rovnomerne široká, PL 1, hrot odlomený, trň pravouhlo odsadený, ZR XVII, P 13

D: 90 cm; da: 72 cm; db: 18 cm; Š: 5 cm

3. Meč

e.č. 995/A; i.č. 323/93

Dvojsečný meč, železo, čepeľ rovnomerne široká, PL 1, hrot v tvare špicu, trň pravouhlo odsadený, ZR VI, P 6

D: 90 cm; da: 75 cm; db: 15 cm; Š: 5 cm

4. Hrot

e.č. 52/H; i.č. 202

Hrot, železo, čepeľ listovitého tvaru, PL 1B, maximálna šírka v 1/3 dĺžky listu, PT 1, tuľajka s priečnym nitom

D: 55 cm; dl: 42 cm; dt: 13 cm; Š: 5 cm

5. Hrot

e.č. 31/H; i.č. 2333

Hrot, železo, jednosečná čepeľ, PL trojhranný, maximálna šírka po celej dĺžke listu, PT 1, tuľajka s priečnym nitom

D: 30 cm; dl: 19 cm; dt: 11 cm; Š: 2 cm

6. Hrot

e.č. 132/H; i.č. 204

Hrot, železo, čepeľ listovitého tvaru, PL 1A, maximálna šírka medzi $\frac{1}{4}$ až $\frac{1}{3}$ dĺžky listu, PT 1, tuľajka s priečnym nitom

D: 20 cm; dl: 9 cm; dt: 11 cm; Š: 3 cm

7. Hrot

e.č. 76/H; i.č. 1238

Hrot, železo, jednosečná čepeľ, PL trojhranný, maximálna šírka po celej dĺžke listu, PT 5, tuľajka nedovretá

D: 70 cm; dl: 59 cm; dt: 11 cm; Š: 8 cm

8. Hrot

e.č. 133/H; i.č. 204

Hrot, železo, čepeľ listovitého tvaru, pri koreni lalokovité rozšírenie, PL 1B, maximálna šírka na lalokovitom rozšírení, PT 1, tuľajka nedovretá

D: 40 cm; dl: 30 cm; dt: 10 cm; Š: 6 cm

9. Hrot
e.č. 134/H; i.č. 206
Hrot, železo, čepeľ listovitého tvaru, PL 1A, maximálna šírka v 1/3 dĺžky listu, PT 1, tuľajka s priečnym nitom
D: 18 cm; dl: 13 cm; dt: 5 cm; Š: 3 cm
10. Hrot
e.č. 135/H; i.č. 206
Hrot, železo, čepeľ listovitého tvaru, PL 4 B, maximálna šírka medzi 1/4 až 1/3 dĺžky listu, PT 1, tuľajka nedovretá
D: 37 cm; dl: 23 cm; dt: 14 cm; Š: 5 cm
11. Hrot
e.č. 136/H; i.č. 206
Hrot, železo, čepeľ listovitého tvaru, PL 4D, maximálna šírka v 1/10 dĺžky listu, PT 7, tuľajka s priečnym nitom
D: 48 cm; dl: 34 cm; dt: 14 cm; Š: 7 cm
12. Päťka kopije/oštepu
e.č. 137/H; i.č. 206
Päťka, železo, PT 1, tuľajka s priečnym nitom
D: 15 cm
13. Hrot
e.č. 53/H; i.č. 207
Hrot, železo, čepeľ so spätnými krídelkami, PL 2B, PT 1
D: 9 cm; dl: 6 cm; dt: 3 cm; ds: 10 cm; Š: 6 cm
14. Hrot
e.č. 54/H; i.č. 2328
Hrot, železo, čepeľ so spätnými krídelkami, PL 1A, spôsob uchytenia na násadu vo forme trňa
D: 7 cm; dl: 3 cm; dt: 4 cm; ds: 4 cm; Š: 2,5 cm
15. Hrot (strelka)
e.č. 127/H; (bez i.č.)
Hrot, železo, čepeľ listovitého tvaru, PL 2D, najväčšia šírka v 2/3 dĺžky listu, PT 5, tuľajka s priečnym nitom
D: 10 cm; dl: 6 cm; dt: 4 cm; Š: 2 cm
16. Hrot (strelka)
e.č. 129/H; i.č. 207

Hrot, železo, čepeľ listovitého tvaru, PL 2D, najväčšia šírka v $\frac{2}{3}$ dĺžky listu, PT 5, tuľajka s priečnym nitom

D: 8 cm; dl: 4cm; dt: 4 cm; Š: 2 cm

17. Hrot (strelka)

e.č. 138/H; i.č. 2330

Hrot, železo, čepeľ listovitého tvaru, PL 5C, najväčšia šírka v $\frac{1}{4}$ dĺžky listu, PT 1

D: 13 cm; dl: 8 cm; dt: 5 cm; Š: 2 cm

18. Hrot (strelka)

e.č. 551/H; i.č. 100/72

Hrot, železo, bez čepele, telo romboidné, hrot vytvorený rozšírením a následným zúžením tela, PT 1

D: 6 cm; Š: 1 cm

19. Hrot (strelka)

e.č. 552/H; i.č. 102/72

Hrot, železo, čepeľ listovitého tvaru, PL 1B, najväčšia šírka v $\frac{2}{3}$ dĺžky ostria, PT 1

D: 11 cm; dl: 7 cm; dt: 4 cm; Š: 2 cm

20. Hrot (strelka)

e.č. 553/H; i.č. 103/72

Hrot, železo, čepeľ listovitého tvaru, PL 2C, najväčšia šírka v $\frac{1}{3}$ dĺžky ostria, upevnenie na násadu vo forme tíňa

D: 14 cm; dl: 8 cm; dt: 6 cm; Š: 1,5 cm

21. Hrot (strelka)

e.č. 554/H; i.č. 99/72

Hrot, železo, bez čepele, telo romboidné, hrot vytvorený rozšírením a následným zúžením tela, PT 5

D: 8 cm; Š: 1 cm

22. Hrot (strelka)

e.č. 555/H; i.č. 101/72

Hrot, železo, bez čepele, telo romboidné, hrot vytvorený rozšírením a následným zúžením tela, PT 1

D: 6 cm; Š: 1 cm

23. Hrot (strelka)

e.č. 3564/H; i.č. 32/63

Hrot, železo, čepeľ trojboká, najväčšia šírka v $\frac{1}{2}$ dĺžky listu, PT 1

D: 5 cm; dl: 4 cm; dt: 1 cm; Š: 1 cm

24. Hrot

e.č. 3565/H; i.č. 203

Hrot, železo, čepeľ listovitého tvaru, výrazne poškodená, PT 1, tuľajka s priečnym nitom
D: 6 cm; dl: 1 cm; dt: 5 cm; Š: 1 cm

25. Hákovnica

e.č. 45/H; i.č. 1242

Hákovnica, železo, telo rúrovitého tvaru s hákom, bez dreveného obloženia
Kaliber: 27 mm

26. Halapartňa

e.č. 238/H; i.č. 2387

Halapartňa, železo, hrot a sekera tvoria jeden celok, hrot vo forme bodca, sekera so širokou vejárovitou čepeľou, šija prechádza v hák, PT 1
D: 50 cm; dl: 28 cm; dt: 19 cm; Š: 25 cm

27. Halapartňa

e.č. 239/H; i.č. 205

Halapartňa, železo, hrot a sekera tvoria jeden celok, čepeľ listovitého tvaru, PL 4B, sekera so širokou vejárovitou čepeľou, šija prechádza v hák, PT 1
D: 53 cm; dl: 28 cm; dt: 23 cm; Š: 18 cm

28. Halapartňa

e.č. 3027/H; i.č. 144/72

Halapartňa, železo, hrot a sekera tvoria jeden celok, hrot vo forme bodca, sekera so širokou vejárovitou čepeľou, šija prechádza v hák, PT 1
D: 52 cm; dl: 27 cm; dt: 25 cm; Š: 24 cm

29. Palcát

e.č. 73/H; i.č. 209

Palcát, železo, hlavica dvojkónická s výčnelkami, drevené telo

30. Palcát

e.č. 74/H; i.č. 209

Palcát, železo, hlavica dvojkónická s výčnelkami, drevené telo

31. Palcát

e.č. 3021/H; i.č. 125/72

Palcát, železo, hlavica vretenovitá zdobená s pásom medzi telom a hlavicom, telo kovové

32. Palcát

e.č. 3022/H; i.č. 143/72

Palcát, železo, hlavica vo forme gule obitej kovovými gombíkmi, zakončená ostňom, telo zdobené kovové

33. Sekera

e.č. 68/H; i.č. 222

Sekera, železo, ostrie úzke, vejárovito rozšírené, objímka okrúhla

34. Sekera

e.č. 70/H; i.č. 222

Sekera, železo, ostrie široké, vejárovito rozšírené, objímka okrúhla s vybiehajúcimi symetrickými postrannými lalokmi

35. Sekera

e.č. 3562/H; i.č. 118/72

Sekera, železo, ostrie úzke, vejárovito rozšírené, objímka okrúhla s vybiehajúcim symetrickým centrálnym lalokom

36. Sekera

e.č.... ; i.č. 222

Sekera, železo, ostrie úzke, vejárovito rozšírené, odsadené od objímky, tá okrúhla s vybiehajúcimi symetrickými postrannými lalokmi

37. Sekera

e.č.... ; i.č. 222

Sekera, železo, ostrie úzke, vejárovito rozšírené, objímka okrúhla s vybiehajúcim symetrickým centrálnym lalokom.